

Христианлик дини ёхуд Исломдан маълумотлар

11:06 / 17.08.2020 4436

Ҳозирги пайтда дунёнинг барча жойида мансублари мавжуд ва дунё нуфузининг 1/5 қисми дин сифатида эътироф этган Христианлик дини Фаластин ерларида (христианлик мил. I-асрда, таҳминан 2000 йил аввал Фаластиннинг Иudeя қишлоғида, ҳозирда бу қишлоқ Вифлеем деб номланади, яшовчи дурадгор Иосиф-Юсуф ва унга унаштирилган Марямдан мўъжиза орқали дунёга келган Иисус-Исо номи билан боғланади) вужудга келган. Бу оламшумул самовий диннинг 1,5 миллиарддан ортиқроқ мансуби бор. Христианлик, ваҳий ва муқаддас китобга асосланган, аслида яккахудолик эътиқодига тобеъ бўлишига қарамасдан, кейинчалик учлаш (таслис) га ўрин берган илоҳий манбали бир диндир. Бу динда пайғамбар, фаришта, охират, тақдир каби диний тушунчалар ҳам кўзга ташланади. Лекин бу тушунчаларнинг баёни Ислом динидан анчагина фарқ қиласди.

Христианликда Исо алайҳиссалом асосий эътиборда ушлаб турилади. Бугунги кунги Христианлик, Яҳудийликнинг эътиқод, ибодат ва урф одатлари билан бирга Юнон-Рим (Greko-Romen) дунёсининг маданиятларини ҳам ўзида мужассамлаштирган «Нажоткор» ёки «Худонинг Ўғли»ига хос диндир.

Христианлик, носиралик Исаога асосланувчи бир яхудий-христиан күринишидаги ҳаракатдир. Иса, Бани исроилни келажак Тангрининг шохлигига тайёрлашни ўз олдига мақсад қилиб қўйган. Лекин бугунги христианлик, Исонинг ҳаворийлари сафига кейинчалик келиб қўшилган Авлиё Павел (Павлус) нинг баён ва таъвиллари билан умуман бошқача бир шакл ҳосил қилган.

Христиан сўзи «Масихга боғлиқ», «унга алоқадор» маъноларини билдиради. Бу сўз юононча «Hristos (christ)» сўзидан келиб чиқсан. Ибронийчалик «машиаҳ ёки маших[1]» бўлиб, «ёғланган ва муборак» деган маънени билдиради. Одатда қироллар ўз ишларини бошлашларидан олдин муқаддас ёғ билан ёғланганликлари боис, яхудийлар ҳам келажак қутқарувчиларини шундай номлашган (яъни, уларга кўра бу келажак қутқарувчилари қирол мавқеъида бўлиб, унинг ҳам ўз муқаддас вазифасини бошлашидан олдин ёғланнажаги таъкидланарди).

Иса алайҳиссалом ҳам ўзининг бир яхудий ва «Масих» эканлигини очиқ айтган[2]. Лекин яхудийлар унга иймон келтиришмаган. Чунки улар, Масихнинг Ҳазрати. Довуд алайҳиссаломнинг наслидан келишига, унинг қирол бўлишига, фақатгина яхудий миллатини қутқаришига ҳамда уларни дунёда ҳоким ва устун бир миллатга айлантиришига қаттиқ ишонар эдилар. Ҳолбуки Иса алайҳиссалом бир ҳақ пайғамбар бўлиб, барча инсонларни тўғрилилар, биродарлилар, ўзаро муҳаббатга, фидокорлилар, қисқаси ҳақ йўлга даъват эта бошлаган эдилар. Ўша пайтда яхудий дин арбоблари, диннинг аслидан узоқлашиб, шаклчилик, манфаатпараматлик ва майда-чуйда масалалар билан ўралашиб, ўзлари билан ўзлари машғул бўлиб қолган эдилар. Лекин ҳалқ ичидан, оз бўлса-да, пок кўнгилли, гуноҳкор бўлсалар-да самимий баъзи кишилар унга иймон келтиришади. Лекин кўпчиликка, айниқча фарзийлар[3] ва яхудий динига мансуб кишиларга Иса алайҳиссалом айтиётган нарсалар асло тўғри келмас эди. Бунинг натижасида расмий яхудий жамоатлари ва Рим империяси диққат эътибори Иса алайҳиссалом ва унга эргашганларга, янги динни қабул қилганларга қаратилади. Зоро яхудийлар; турли истеълолар, жангужадаллар, асоратлар, мاشаққат ва қийинчиликлар натижасида, ўзларини бу нарсалардан қутқариб Ҳазрати. Довуд алайҳиссалом даврларидаги фаровон ҳаётга эриштирадиган, уларни дунёга ҳоким қиладиган бир қутқарувчи, нажоткор қиролни кутиб турган эдилар. Иса алайҳиссалом эса, уларга келажак Тангрининг шохлигидан сўз юритиш билан бирга, уларни дунёвий эмас, ухровий, маънавий ва ахлоқий мавзуларга даъват қилмоқда эдилар. Бу даъватга эргашишни истамаган ва ўз манфаатларини ҳар

нарсадан устун қўйган яхудийлар, хоч (чармих) га михланиш воқеъсининг келиб чиқишига сабаб бўлишади. Охир-оқибат воқеалар ривожи, Исо алайҳиссаломнинг хочга михланиши билан тугайди[4]. Кейинчалик христианлар бу ёғочга михланиш ҳодисаси атрофида ўзларининг баъзи ишонч ва эътиқодларини тартибга солар эканлар; бошқа бир томондан яхудийлар, ҳақиқий Масиҳ музaffer бўлади, у ўлим нималигини билмайди деб, Исо алайҳиссаломнинг Масиҳ эмаслигига ҳукм қиласидилар ва уни пайғамбар сифатида эътироф этмайдилар. Шундай қилиб яхудийлар Исо алайҳиссаломга осий, гуноҳкор, оддий одам сифатида қарап экан, христианлар эса кутилмагандан уни тангрилаштира бошлайдилар. Ислом эса хочга михланиш ҳодисасига ойдинлик киритиб, михланган шахснинг Исо алайҳиссалом эмаслигини маълум қиласиди. Зоро, инжилларда Исо алайҳиссаломнинг ҳаворийлар билан, хочга михланишдан уч кун кейин, 40 кун муддатда биргаликда бўлганлигидан сўз юритилади. Шунинг билан бирга Ислом Исо алайҳиссаломнинг Тангри эмас, Марямнинг ўғли, Аллоҳнинг бандаси ва ҳақ элчиси эканлигини билдиради. Исломий таълимот соясида самовий динларга оид баъзи бир нотўғри эътиқодлар тўғриланиб, христианлар ва яхудийлар ўртасидаги ихтилофларга барҳам берилган ва ўрта йўл топилган.

Изоҳ:

[1] Ислом уламоларининг фикрларига кўра, Исо алайҳиссаломга “Масиҳ” лақабининг берилишига сабаб - Жаброил алайҳиссалом барака тилаб у зотни силаб қўйганликларидир. Иккинчи бир фикрга кўра эса, Исо алайҳиссалом кар, соқов, кўр ва пес кишиларни қўллари билан силаб қўйсалар, дарҳол шифо топишар экан. Зоро, “масиҳ” сўзи араб тилида “силанган” ва “силовчи” маъноларини билдиради.

[2] Филип Кесарияси атрофларига келган Исо ўз шогирдларидан сўради:

- Одамлар Мени, Инсон Ўғлини, ким деб ҳисоблайдилар?
- Баъзилар Яхё пайғамбар деб, бошқалар Илёс пайғамбар деб, яна бирлари эса Еремия ёки бўлак пайғамбарлардан бири деб ҳисоблайдилар, - деди шогирдлар. Исо улардан:
  - Сизлар-чи, Мени ким деб ҳисоблайсизлар? - деб сўрагач, Симун Бутрус жавоб бериб деди:
  - Сен барҳаёт Худонинг Ўғли – Масиҳсан!...

Шундан сўнг Исо ўзини Масих эканини бирон кимсага айтмоқни шогирдларига қатъий манъ этди. (Матто\16-боб; 13-14-15 ва 20, 42-бет)

[3] Фарзийлар – яхудийликнинг фарзу-суннатларини ўта синчковлик билан адo этган қадимги мазҳабга мансуб кишилар; Исо алайҳиссаломга кўп қаршиликлар қилганлар. (Матто\5-боб; 20, 15-боб; 1-20, Луқо\11-боб; 37-44, 18-боб; 9-14, Юҳанно\3-боб; 1, Ҳаворийларга\15-боб; 5, 26-боб; 5, Филиппиликларга\3-боб; 5). Улар ҳозирда мустақил фарисийлар мазҳаби кўринишида ҳам адабиётларда келтириладилар.

[4] Исо алайҳиссаломнинг хочга михланиши христианлар эътиқодига кўрадир. Аммо Ислом таълимотида Исо алайҳиссалом Аллоҳнинг ҳузурига кўтарилиб кетган. Яхудийлар ва Рим империяси томонидан хочга михланиб ўлдирилмаганлар. Зеро, Қуръони Карим бу мавзуда шундай марҳамат қиласи: «**Шунингдек, Аллоҳнинг пайғамбари Исо Масих ибни Марямни биз ўлдирдик, деган гаплари туфайли (жазоладик). Ҳолбуки, уни ўлдирганлари ҳам, осганлари ҳам йўқ. Фақат (бошқа бир киши Исога) ўхшатиб қўйилди, холос. Албатта, унинг тўғрисида баҳслашганлар у ҳақида шубҳададирлар. Уларда гумонга эргашибдан бошқа бирор (тўғри) маълумот йўқ. Аниқки, уни ўлдиришмаган» (Нисо сураси, 157-оят).**